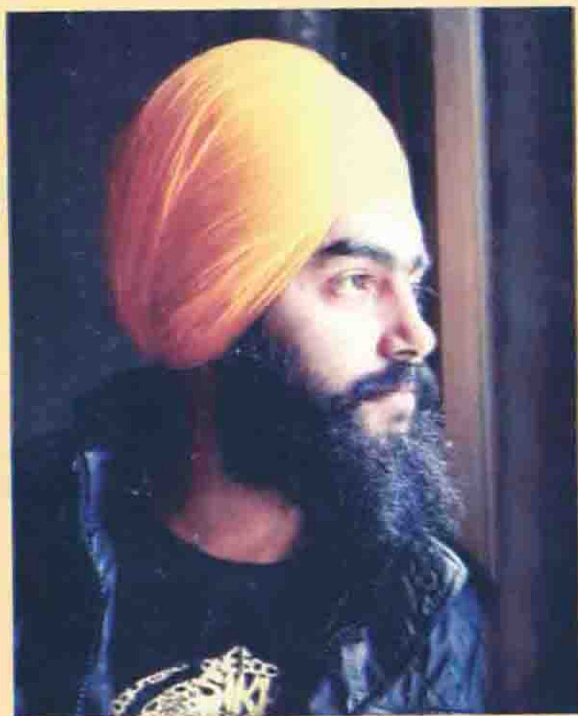
 ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਪੂਜਾ ਅਕਾਲ ਕੀ   ਪਰਚਾ ਸ਼ਬਦ ਕਾ   ਦੀਦਾਰ ਖ਼ਾਲਸੇ ਕਾ

ਸਾਬਤ ਸੂਰਤਿ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰਾ

(ਕੇਸ ਅਤੇ ਦਸਤਾਰ)

ਡਾ: ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ
ਸ. ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ (ਕੌੜਾ ਸੱਚ ਵਾਲੇ)

Sabat Surat Dastar Sira
(Kesh and Turban)

By: Dr. Jasbir Singh Sarna
E.mail: jbsingh.801@gmail.com

ISBN: 978-81-86741-28-3

Price: Rs.10, (2000 Copies) June 2014

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ: ਸ੍ਰ: ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ (ਕੌੜਾ ਸੱਚ)
22, ਗਰੀਨ ਇਨਕਲੇਵ, ਲੋਹਗੜ ਰੋਡ,
ਪਟਿਆਲਾ ਹਾਈਵੇ, ਜ਼ੀਰਕਪੁਰ- ਪੰਜਾਬ 140603

ਸਮਰਪਣ

ਪੁਰਾਤਨ, 1947 ਅਤੇ 1984 ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨਾ ਪੰਜਾਬ, ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸੀਆਂ ਵਿਚ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨਾਲ, ਹੱਸਦਿਆਂ ਹੱਸਦਿਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰੀਆਂ ਪਰ ਆਪਣੇ ਪਵਿਤਰ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨਹੀਂ ਜਰੀ।

ਸਿੱਖੀ ਕੇਸਾਂ ਸਵਾਸਾਂ ਸੰਗ ਨਿਭਾਈ।

ਕੇਸ– ਇਕ ਸਰਬ ਪੱਖੀ ਅਧਿਐਨ

ਡਾ: ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ

ਕੇਸ (ਵਾਲ) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਅਵੱਲ ਫਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋਣਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਗਲੋਬ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਪੀਰ–ਪੈਗੰਬਰ, ਵਲੀ–ਔਲੀਏ, ਰਿਸ਼ੀ–ਮੁਨੀ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਸਨ:

'ਕੇਸ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਹੋਂਦ

'ਕੇਸ' ਸ਼ਬਦ ਪੁਰਾਤਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਕਾਢ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ–ਸਰੂਪ 'ਕਾਸ਼' ਧਾਤੂ Root ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਅਖਰਾਂ ਦੀ ਕਲਾਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ 'ਕੇਸ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼', 'ਜੋਤ', 'ਨੂਰ', 'ਸੀਸ' ਜਾਂ 'ਉਜਾਲਾਂ' ਹੈ।

ਹਿੰਦੀ–ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਇਹ 'ਕ–ਕੰ' ਸ਼ਬਦ– 'ਜਲ', 'ਨੀਰ' ਜਾਂ 'ਪਾਣੀ' ਹੋ ਗਿਆ। 'ਸ਼' ਜੋੜਨ ਨਾਲ 'ਸ਼ਹੁ' 'ਕੰਤ' 'ਪਤੀ' ਜਾਂ 'ਮਾਲਿਕ' ਹੋ ਗਿਆ। ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਇਹ ਦੋ ਅਖਰ ਆਪਸੀ ਜੜ ਨਾਲ (ਕੇਲਸ਼) 'ਵਰਨ੍ਹ' 'ਜਲ–ਨਿਧ' ਜਾਂ 'ਜਲ–ਪਤੀ' ਆਸਰਾ ਸਮੁੰਦਰੀ ਧਾਰਾ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਗਿਆ।

ਫਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ (ਕੇਸ) ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨ ਕੇ 'ਰਿਵਾਜ' ਜਾਂ 'ਮਜ਼ਹਬ' ਤੇ ਧਰਮ ਆਦਿ ਭਾਵ ਵਿਚ ਆ ਚਮਕਿਆ। ਪੰਜਾਬੀ–ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਅੰਦਰ ਇਹੋ ਹੀ ਨਾਉਂ– (Noun) ਇਸਮ ਦੇ ਰੁਪਾਂਤਰ ਰਾਂਹੀ 'ਝੰਡ', 'ਵਾਲ', 'ਲੂਅ' ਜਾਂ 'ਕੇਸ਼' ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜਿਆ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ (ਕੇ–ਸ਼) ਦੀ ਵਿਭੁੱਪਤੀ, ਉਪਜ ਜਾਂ ਮੂਲ–ਬੋਧਿਕਤਾ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੁਪਾਂ ਅੰਦਰ ਸੁਜਲ–ਸੂਝਵਾਨਾਂ ਇਸ ਤਰਾਂ ਸੁਝਾਈ ਹੈ। 'ਕ' ਅੱਖਰ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਸਿੰਮਰਤੀ ਤੋਂ ਕਪਾਲ, ਸੀਸ, ਜਾਣੀ ਸਿਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉਪਜਨਾਂ ਹੋਈ। 'ਸ਼' ਵਰਣ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਤੋਂ ਸ਼ਸ਼ੋਭਿਤ, ਭਾਵ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿਕਸਤ ਹੋਇਆ। ਦੋਹਾਂ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਮਿਲਵੇਂ ਉਚਾਰਣ ਤੋਂ ਇਕ ਸਾਰਥਿਕ ਵਾਕ "ਸੀਸ ਨੂੰ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 'ਕੇਸ' ਬਣ ਗਿਆ"।

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਈ ਰੂਪਾਂਤਰਾਂ ਅੰਦਰ ਕੇਸਾਧਾਰੀ, ਕੇਸ਼ੀ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਕੇਸ਼ਵ ਜਾਂ ਕੇਸ਼-ਪਾਸ਼ (ਕੇਸ਼ਾ ਦਾ ਜੂੜਾ) ਵਟਾਉ ਪਾਦਾਂ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਕੇਸ਼ ਅਕਾਲ ਜੋਤ ਦੀ ਦੇਣ

ਕੇਸ਼ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਨੂਰਾਨੀ ਮੋਹਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਪਵਿਤਰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪ੍ਰਿਤਮਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਖੁਦਾਵੰਦ-ਭਾਲਾ ਨੇ ਹੱਥ, ਪੈਰ, ਨੱਕ, ਕੰਨ ਸਰੀਰ ਦੇ ਪੂਰਨ ਅੰਗ ਦਿਤੇ ਹਨ ਐਨ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਕੇਸ ਸਾਦਗੀ, ਮਨੋ-ਬਿਰਤੀ, ਨਿਮਰਤਾ, ਦਿਲ-ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁਲੱਤ ਕਰਦੇ, ਮੁੱਖ-ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾਦੇ, ਮਨ-ਪਾਵਨਤਾ ਦੇ ਕਰਣਹਾਰ ਨੇ। ਇਹ ਅਧਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਕਪਟਤਾ ਲਿਆਦੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਾਦੀ ਇਛਾਵਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਖਦੇ ਨੇ। ਸਹਿਣ ਸ਼ੀਤਲਤਾ ਤੇ ਗੰਭੀਰ-ਪਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਮ, ਸਵੈ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਤੇ ਬਲ ਦੇ ਪ੍ਰਦਾਨੀ ਹਨ। ਸਮ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਰਸਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਿਨਾਂ ਦੈਵੀ-ਗੁਣ ਸਹਿਜ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੰਸਨਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ਼-ਧਾਰਨਹਾਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਨਸਿਕ ਬਦਲਾਉ ਲੈ ਕੇ ਨਿਰਬਲ, ਡਰਾਕਲ ਤੇ ਕੀਰ-ਦਿਲ ਤੋਂ ਲੋਹ-ਪੁਰਸ਼ ਬਣੇ ਧਰਮ-ਯੁੱਧਾਂ ਦੇ ਅਤਿ ਕਥੀ ਕਹਾਏ। ਸਿਰਾਂ ਨੂੰ ਤਲੀ ਤੇ ਧਰ ਕੇ ਲੜੇ, ਵਿਸ਼ਵ-ਸੰਗਰਾਮ ਦੇ ਜੇਤੂ ਬਣੇ। ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਹਰ ਥਾਂ ਫਤਹਿਯਾਬੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਸੀਬ ਹੋਈਆ।

ਆਤਮ-ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਾਰਣ ਅਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸ਼ਰੀਰ ਅਕਾਲ ਜੋਤ ਦਾ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੈ ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਧ ਤੇ ਚਿੰਨਾਤਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ। ਅੰਗ ਅੰਗ ਅੰਦਰ ਸਿਰਜੇ ਮੌਲਕ ਗੁਣ ਸਭ ਕਰਤਾ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਉਸੇ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ, ਅਸਾਡੇ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਕ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਸਮੂਹ ਸੰਤ-ਭਗਤ, ਗੁਰੂ-ਅਵਤਾਰ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਅੰਦਰ ਰਹੇ। ਤਮਾਮ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਲੰਮੇ ਕੇਸਾਂ (ਦਾਹੜੀ ਤੇ ਮੁੱਛ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸਨ- ਬਾਬਾ ਆਦਮ, ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ, ਹਸ਼ਰਤ ਮੂਸਹਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹਮ, ਮਹਾਤਮਾ ਜ਼ੁਰਾਸ਼ਟਰ, ਸੁਕਰਾਤ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਫ਼ਤੇਹ ਅਲੀਸ਼ਾਹ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਰਾਮਚੰਦਰ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿ) ਵਾਲੇ ਹੀ ਸਨ।

ਇਸਾਈ ਮਤ ਤੇ ਕੇਸ਼

ਇਸਾਈ ਮਤ ਵਿਚ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ ਪਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਇਸਾਈ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਣਗੇ ਜੋ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਵਾਂਗ ਲੰਮੇ ਕੇਸ ਰਖਦੇ ਹੋਣ। ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਜੀ ਬਾਰੇ ਪਸਲਾਯਮ (Paslaum) ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'Crimes of Chiristanity' ਵਿਚ ਇੰਝ

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਈ ਰੂਪਾਂਤਰਾਂ ਅੰਦਰ ਕੇਸਾਧਾਰੀ, ਕੇਸ਼ੀ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਕੇਸ਼ਵ ਜਾਂ ਕੇਸ਼-ਪਾਸ਼ (ਕੇਸ਼ਾ ਦਾ ਜੂੜਾ) ਵਟਾਉ ਪਾਦਾਂ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਕੇਸ਼ ਅਕਾਲ ਜੋਤ ਦੀ ਦੇਣ

ਕੇਸ਼ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਨੂਰਾਨੀ ਮੋਹਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਪਵਿਤਰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪ੍ਰਿਤਮਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਖੁਦਾਵੰਦ-ਤਾਲਾ ਨੇ ਹੱਥ, ਪੈਰ, ਨੱਕ, ਕੰਨ ਸਰੀਰ ਦੇ ਪੂਰਨ ਅੰਗ ਦਿਤੇ ਹਨ ਐਨ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਕੇਸ ਸਾਦਗੀ, ਮਨੋ-ਬਿਰਤੀ, ਨਿਮਰਤਾ, ਦਿਲ-ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁਲੱਤ ਕਰਦੇ, ਮੁੱਖ-ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾਦੇ, ਮਨ-ਪਾਵਨਤਾ ਦੇ ਕਰਣਹਾਰ ਨੇ। ਇਹ ਅਧਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਕਪਟਤਾ ਲਿਆਦੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਾਦੀ ਇਛਾਵਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਖਦੇ ਨੇ। ਸਹਿਣ ਸ਼ੀਤਲਤਾ ਤੇ ਗੰਭੀਰ-ਪਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਮ, ਸਵੈ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਤੇ ਬਲ ਦੇ ਪ੍ਰਦਾਨੀ ਹਨ। ਸਮ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਰਸਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਿਨਾਂ ਦੈਵੀ-ਗੁਣ ਸਹਿਜ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੰਸਨਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ਼-ਧਾਰਨਹਾਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਨਸਿਕ ਬਦਲਾਉ ਲੈ ਕੇ ਨਿਰਬਲ, ਡਰਾਕਲ ਤੇ ਕੀਰ-ਦਿਲ ਤੋਂ ਲੋਹ-ਪੁਰਸ਼ ਬਣੇ ਧਰਮ-ਯੁੱਧਾਂ ਦੇ ਅਤਿ ਕਥੀ ਕਹਾਏ। ਸਿਰਾਂ ਨੂੰ ਤਲੀ ਤੇ ਧਰ ਕੇ ਲੜੇ, ਵਿਸ਼ਵ-ਸੰਗਰਾਮ ਦੇ ਜੇਤੂ ਬਣੇ। ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਹਰ ਥਾਂ ਫਤਹਿਯਾਬੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਸੀਬ ਹੋਈਆ।

ਆਤਮ-ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਾਰਣ ਅਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸ਼ਰੀਰ ਅਕਾਲ ਜੋਤ ਦਾ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੈ ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਧ ਤੇ ਚਿੰਨਾਤਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ। ਅੰਗ ਅੰਗ ਅੰਦਰ ਸਿਰਜੇ ਮੌਲਕ ਗੁਣ ਸਭ ਕਰਤਾ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਉਸੇ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ, ਅਸਾਡੇ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਤੇ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਕ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਸਮੂਹ ਸੰਤ-ਭਗਤ, ਗੁਰੂ-ਅਵਤਾਰ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਅੰਦਰ ਰਹੇ। ਤਮਾਮ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਲੰਮੇ ਕੇਸਾਂ (ਦਾਹੜੀ ਤੇ ਮੁੱਛ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸਨ- ਬਾਬਾ ਆਦਮ, ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ, ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਹਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹਮ, ਮਹਾਤਮਾ ਜ਼ੁਰਾਸ਼ਟਰ, ਸੁਕਰਾਤ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਫ਼ਤੇਹ ਅਲੀਸ਼ਾਹ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਰਾਮਚੰਦਰ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿ) ਵਾਲੇ ਹੀ ਸਨ।

ਇਸਾਈ ਮਤ ਤੇ ਕੇਸ਼

ਇਸਾਈ ਮਤ ਵਿਚ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ ਪਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਇਸਾਈ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਣਗੇ ਜੋ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਵਾਂਗ ਲੰਮੇ ਕੇਸ ਰਖਦੇ ਹੋਣ। ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਜੀ ਬਾਰੇ ਪਸਲਾਯਮ (Paslaum) ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'Crimes of Chiristanity' ਵਿਚ ਇੰਝ

ਲਿਖਦਾ ਹੈ:-

'There has appeared a man endued with great power, whose name is 'Jesus Christ'. His hair is of the colour of wine and is parted in the middle after the fashion of the Najaran dropping in the graceful curls over his shoulders, his beared is thick and bifurcated. This person is tall and grateful, his countenan is beautiful and his eyes are blue."

ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਦੇ ਕੇਸ ਤੇ ਦਾਹੜ੍ਹੀ ਕਿੰਨੀ ਸੁੰਦਰ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਈਸਾਈ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਬਰਨਾਰਡ-ਸ਼ਾਅ ਨੇ ਵੀ ਕਦੀ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਕਟਵਾਏ।

ਇਸਲਾਮ ਤੇ ਕੇਸ

ਹੁਣ ਅਗਰ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਪਾਕ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਵੱਲ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਚਾ ਅਬਉਲ ਜਹਿਲ ਤੇ ਸੁਪਤਨੀ ਅਇਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਐਸੀਆਂ ਆਇਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜਿਨਾਂ ਤੋਂ ਯਕੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਸਾਹਿਬ ਕੇਸਧਾਰੀ ਸਨ। ਆਪ ਕੇਸ ਕਟਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਬ ਕਰ ਕੇ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਤੁਹਾਡੀ ਹੱਜ ਯਾਤਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਦ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ।

"ਵਾਸਤ ਮਿਲ ਹਜਾ ਉਮਰਾ ਤਾਂ ਲਿਲਾਹ ਫਾਇਲ ਉਹ ਸਿਰ ਤੁਮ ਫ਼ਮਸ-
ਸਿਲਲ ਹਦਯ ਵਾਲਾ ਤਾਹੇਲ ਕੂਰਉ ਸਕਾਂ"

(ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ)

ਇਹੋ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਹੱਜ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਜਾਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਉਦੇਂ। ਮਜ਼ੇ ਦੀ ਗੱਲ ਇਕ ਹੋਰ ਯਾਦ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ 27 ਦਸੰਬਰ 1963 ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਹਜ਼ਰਤ-ਬਲ (ਸ੍ਰੀਨਗਰ) ਦੀ ਪਾਕ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਜਦੋਂ ਚੋਰੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਇਸਲਾਮ ਕੁਰਲਾ ਉਠਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਸਨ।

ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀਆਂ

ਜੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀਆਂ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਾਤਮਾ ਫੀਸਾਗੋਰਸ (ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਫਿਲਾਸਫ਼ਰ ਸ਼ਬਦ

ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ), ਪਲਾਟੋ, ਨੀਉਟਨ, ਕਵੀ ਸ਼ੇਕਸਪੀਅਰ, ਨੀਤੀਵਾਨ ਕਾਰਲਮਾਰਕਸ, ਵਹਾਉਲਾ, ਅੰਪਟੀਟਸ, ਜ਼ਰਸੁਤਰ, ਯਸਾਬਣ ਲਕਯ, ਵਿਆਸ, ਵਿਸ਼ਸ਼ਟ, ਬਾਲਮੀਕ, ਯੂਹੰਨਾ, ਕਬੀਰ, ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ, ਨਾਮਦੇਵ, ਰਵਿਦਾਸ, ਜਾਰਜ ਅਲਾਇਟ, ਹੋਮਰ, ਬੀ-ਪਾਸ਼ਕਲ, ਟਰਗੇਨੋਂ, ਐਚ. ਬਲਜ਼ਾਕ, ਚਾਰਲਸ ਡਿਕਨ, ਅਫਲਾਤੂਨ, ਮਾਰਕ ਟਵਿਨ, ਵਰਗਿਲ, ਐਅਹਾ ਬਿਲਸ, ਵੈਲਟਾਇਰ, ਹੈਨਰੀ, ਡੀਲਡਿੰਗ, ਸੀ-ਬਰੋਓਡ, ਜਾਨ ਬਨਿਅਨ, ਡੇਲੀਅਲ ਡਿਫੂ, ਐਫ-ਦਾਯੋਤ ਵਿਸਾਕੀ, ਜੁਨਾਸਨ ਸਵਿਫਟ, ਵੀ-ਵੁਲਫ, ਏਸ-ਫੇਗਡ, ਚਾਰਲਸ ਡਾਰਵਿਨ, ਮੇਰੀਆ ਕਯੂਰੀਆ, ਜਹੋਰੂ ਸਾਉ, ਲਾਰਡ ਬਾਇਰਨ, ਬੀਥੂਵਾਨ(ਸੰਗੀਤਕਾਰ), ਸਰ ਕਰਿਸਟੋਠਰ ਵਰਿਨ, ਕੋਈਨ ਏਲਜ਼ਬਥ, ਕੈਪਟਨ ਕੁਕ, ਲੈਉਸ-14 ਆਦਿਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚ ਕਵੀਂ, ਸਾਇੰਸਦਾਨ, ਨੀਤੀਵਾਨ, ਰਾਜੇ ਤੇ ਲੇਖਕ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੇ ਸਾਧਾਰੀ ਸਨ।

ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਵੀਚਾਰਨਾਮਾ

ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਸੈਕੜੇਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਵੀਚਾਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਪਰ ਹੇਠਾ ਕੁਝ ਕੋ ਠੋਸ ਮਕਬੂਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੀਚਾਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ।

1. ਯੂਨਾਨ ਦਾ ਮਕਬੂਲ ਹੀਰਾ ਪਲਾਟੋ(Plato) ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, "This, then by means above mentioned did our creator plant the head with hair reflecting at the same time that instead of flesh, **a light covering was needed to the brain and give it shade and protection from the extreme of heat and cold without chindering it acuteness of sensation."**

2. ਲਾਗ ਫੇਲੋ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'The Saga of King Olaf' ਵਿਚ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਰੇ ਇੰਞ ਲਿਖਦਾ ਹੈ,

"Not Ten Yoke of Oxen
Have the Power to draw as
Like a Woman's hair."

3. ਬਾਇਰਨ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ "The Prisoner of Chillon" ਵਿਚ ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ :

"My hair is grey
But Not with years,
Nor grew it white

In a single night,
As men's have grown
with sudden fears."

4. ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਡਾ.ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਾਨਸੁਖਾਨੀ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ "Introduction to Sikhism" ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

"Keeping of hair is regarded an indication of Pinning in Harmony with will of God. The shaving of hair may be construed as interferance in nature way and considering one self wiser than god."

ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਵੀਚਾਰ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵੀਚਾਰ ਇਥੇ ਦੇਣੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਕਤਾਬਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣਾ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨੀ

ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਅਜਕਲ੍ਹ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਵੀਨ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਿਚ 28% ਆਕਸੀਜ਼ਨ, 50% ਕਾਰਬਨ,17% ਨਾਈਟਰੋਜਨ, 5% ਸਬੰਧ ਚੂਨਾ ਆਦਕਿ ਤੱਤ ਮਿਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਜਲਦੀ ਡਿੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਸਾਧਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਕੇਸ-ਹੀਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਆਮ ਕਰਕੇ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਪੁਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਗਿਆਨੀ ਰੇਨਲਡ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਹ ਗ੍ਰਾਮ (50 gms) ਮਨੁੱਖੀ ਵਾਲ ਕੱਟਣ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਕ ਗਰਾਮ (1 gms) ਧਾਤਾਂ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਿਸਤ, ਕਰੋਮੀਅਮ, ਸਿੱਕਾ, ਸੈਨੀਨੀਅਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਖੋਜ ਮੁਤਾਬਕ ਸਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਔਸਤਨ ਸਾਢੇ ਇੱਕੀ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨੀ ਗਸਤਵ ਜੁੰਗ ਨੇ ਹੀ ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਆਰੰਭ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਤੱਤ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜੋ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਜੋਕੇ ਯੁਗ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ

'ਕੇਸ' ਸਰੀਰਕ, ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਦੇ ਸੋਮੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਰਾਹੰ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਤੇਲ-ਤਰਾਵਤ ਤੇ ਠੰਡਕਾਂ ਭੇਜਦੇ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਕੂਲਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਕਦੀ ਰੁੱਖਾ, ਖੁਰਦਰਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਨਰੋਆ, ਸ਼ਕਤੀ-ਸ਼ਾਲੀ ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸਨ-ਸਟਰੋਕ ਤੇ ਸਰਸਾਰੀ ਆਦਿ ਕਈ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਬਚਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਤੇ ਆਕਸੀਜਨ ਆਦਿ ਰਸਾਇਣਕ ਧਾਤੂਆਂ ਵੰਡਦੇ, ਅੰਦਰੋ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹਵਾ ਤੇ ਮਲਣਤਾ ਬਾਹਰ ਕਢਦੇ ਨੇ, ਤਨ ਪਾਲਣਾ ਲਈ ਇਹ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਸਲਨ Vitamin D ਕੇਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੂਰਜ ਕੋਲੋ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਚਾਦਾਂ ਸਿੰਘ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ "Human Hair Factory of vital energy" ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "As a matter of fact, tuberclosis is a disease of calcium deficiency and its bacterial stage is the final breaking down phase of the organism which for long happens to be in the vicious circle of faulty metabolism and weakened defences. **The Shaving causes Vitamin -D deficiency and this vitamin in its turn, is directly concerned with the calcium metabolism of the whole organism."**

ਕੇਸ- ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾਂ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਹਰ ਧਰਮ ਤੋਂ ਜੋ ਵਖ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਮੋਹਰ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ 'ਕੇਸ'। ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਨਵੇਕਲਾ ਸਥਾਨ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ 'ਕੇਸ' ਨਹੀਂ ਕਟਾਉਣੇ, ਪਰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਐਸੀ ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜੋ ਖੰਡੇ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਤੇ ਲਹੂ ਚੋ ਜਨਮੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕੌਮ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਦਾ ਇਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜ ਤੋਂ ਕਈ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਮਹਾਰਤ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਪਿਰਿਟ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਇਕ ਜੁਜ਼ ਹੀ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਤਵਾਰੀਖ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋਕਾ ਭਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਸਨ। ਗੁਰੂ

ਜੀ ਆਪ ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ "ਬਚਿੱਤਰ ਨਾਟਕ" ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

"ਬਿਨਾਂ ਕੇਸ ਤੇਗ ਦਿਉ ਨ ਦੀਦਾਰੇ"

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਕਈ ਨਾਮ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋ ਇਕ ਗੁਣਾਤਮਕ ਨਾਮ 'ਕੇਸ਼ਵ' ਵੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ 'ਕੇਸਾਂ ਵਾਲਾ' ਇਸੇ ਲਈ ਹੀ ਸ਼ਾਇਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ 'ਸਿੰਘ' ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਕੀ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ 'ਸਿੰਘ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਸ਼ੇਰ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਹੀ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਬਹਾਦਰ ਜਾਨਵਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਵਾਲ ਹਨ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਇਤਨੀ ਮਹਾਨਤਾ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਪਿਰਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੂਰਬੀਰ ਤੇ ਸਦਾ ਧਰਮ ਦਾ ਰਖਿਅਕ ਬਣ ਜਾਦਾਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:

"ਧਰੇ ਕੇਸ ਪਾਹੁਲ ਬਿਨ ਭੇਖੀ ਮੂਰਖ ਸਿੱਖ
ਮੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਹਿ ਤਿਸ, ਪਾਪੀ ਤਿਆਗੇ ਭਿੱਖ"

(ਬਚਿੱਤਰ ਨਾਟਕ)

"ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਰਬ ਦੀ ਭੰਨੇ ਬਇਮਾਨ"

ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਜੋ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਉਹ ਭੇਖੀ ਤੇ ਮੂਰਖ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਦੁਰਲੱਭ ਹਨ। ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ (ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਸਨ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਕੇਸ (ਵਾਲ) ਦੀ ਕੀਮਤ ਇੰਞ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

"ਦੀਨ ਦੁਨਿਯਾ ਦਰ ਕੰਮਦੇ ਆ ਪਰੀ ਰੁਖਾਸਾਰ ਮਾਂ,
ਹਰ ਦੋ ਆਲਮ ਕੀਤਮੇ ਯਕਤਾਰ ਮੂਏ ਯਾਰੇ ਮਾਂ।"

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ 'ਕੇਸਾਂ' ਦੀ ਪਵਿਤਰਤਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦੇ ਜਾਮ ਪੀਣੇ ਪਏ ਪਰ ਧੰਨ ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਕੇਸਾਂ ਸੁਆਸਾਂ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੇਸ ਕੱਟੇ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਗਲ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਚਾਰਾਜੋਈ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਈ। ਫਿਰ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਨੇ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਖਸ਼ੀ ਕਿ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਣ ਤੇ ਵੀ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੇਸ ਦੁਸ਼ਮਣਾ ਤੋਂ ਨਾ ਕੱਟੇ ਗਏ ਤਾਂ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਉਨਾਂ ਦੀ ਸਾਲਮ ਖੋਪਰੀ ਉਤਾਰੀ ਗਈ, ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੱਸ ਹੱਸ ਨੇ ਲੁਹਾਈ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਭਾਣੇਂ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਮਨਿਆ।

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬਾਬਾ (ਰਾਜਾ) ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਐਸੇ ਹੀ ਥੰਮ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਨੂੰ ਸਵਾ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤਾਂ ਹਰਜਾਨੇ ਵਜੋਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਕੇਸ ਕਟਵਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖੀ ਕੇਸਾਂ ਸੁਆਸਾਂ ਨਾਂਲ ਨਿਭਾਈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਤਿਆਨਥੀ ਨੇ (ਜਿਸ ਨੇ 20 ਜਿਲਦਾਂ ਵਿਚ 'History of Man's Evolution' ਲਿਖੀ ਹੈ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਜੇ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਧੁੰਦਲਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਅਦੁਤੀ ਫ਼ਿਲਾਸਫੀ ਕਾਰਨ ਮਨੁਖਤਾ ਦੇ ਸਰਵ-ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵੀ ਉਹ ਬਚ ਨਿਕਲੇਗਾ।

ਇਕ ਵੇਰ ਇਸ ਤਆਨਥੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਇਕ ਪਾਠਕ ਕੁੜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਮਨੁੱਖ ਕੌਣ ਹੈ? ਤਿਆਨਥੀ ਨੇ ਬਿਨਾ ਝਿਜਕ ਆਪਣੀ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸੱਭ ਤੋਂ ਸੁਹਣਾ ਮਨੁੱਖ ਉਹ ਸਿੱਖ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪੂਰੇ ਪੂਰੇ ਵਾਲ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਖੁਲ੍ਹੀ ਦਾਹੜੀ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਪੂਰਨ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਕੁੜੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ। ਫਿਰ ਉਸ ਕੁੜੀ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੱਭ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਬਦਸੂਰਤ ਮਨੁੱਖ ਕੌਣ? ਤੇ ਫਿਰ ਝਟ ਤਿਆਨਥੀ ਜੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ "ਕੇਸ ਤੇ ਦਾਹੜੀ ਮੁਨੰਣ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ"।

ਪ੍ਰਸ਼ਨਾ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਣ

ਅਜਕਲ੍ਹ ਦੇ ਸਾਇੰਸੀ ਯੁਗ ਅੰਦਰ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਲੋਕ ਕੇਸਾ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:- ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ?

ਉੱਤਰ:- ਇਥੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਅਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ, ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤ ਰਲਗੱਡ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਗੁੰਝਲਾ ਪੈਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗਲਤ ਅਰਥ ਦਰਸਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤਿਜਾਰਤੀ ਮੰਡੀ ਵਿਚ, ਜਿਥੇ ਸਬਜ਼ੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਲ ਨਹੀਂ।

ਯਾਦ ਰਖੋ! ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਕਿਲੋ-ਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਤੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਕ ਰੋਮਨ ਕੈਥੇਲਿਕ ਨੂੰ ਕਰਾਸ

(ਸੂਲੀ) ਦਾ, ਇਕ ਬੋਧੀ ਨੂੰ ਬੁਧ ਜੀ ਦੀਆਂ ਖੜਾਵਾਂ ਦਾ, ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਜੰਞੂ ਦਾ, ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਂ ਯਹੂਦੀ ਨੂ ਸੁਨੰਤ ਦਾ ਮੁਲ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜਾਂ ਦੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਉਕੀ ਹੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿਤਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰਸਮਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਭਾਵ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:- ਕਲੀਨ-ਸ਼ੇਵਨ (Cleanshaven) ਸਿਰ ਵਿਚ Vermin-infection ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਉੱਤਰ:- ਇਹ ਭਲੇਮਾਣਸ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨੱਕ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਚਹਿਰਾਂ ਜਾਂ ਮੁਖੜਾ ਚੰਗਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਏ। Vermin-infection ਅਜਕਲ ਡੀ.ਡੀ.ਟੀ (D.D.T) ਆਦਿ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:- ਇੰਝ ਕਿਉਂ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਵਾਲ ਰਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਕੈਲਸ਼ਅਮ (Calcium) ਦੀ ਘਾਟ ਤੋਂ ਬੱਚ ਨਹੀਂ ਸਕੇਂ?

ਉੱਤਰ:- ਇੱਥੇ ਇਹ ਦਸਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਇਕ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ Rhesus, Monkeys and the Tuberculosis morbidity, Survey and Tubercolin test ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ, "Nobody is safe till all are safe."

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:- ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਮਾਵਾਂ ਆਪਣੇ ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਲੰਮੇ ਵਾਲ ਕੱਟ ਦੇਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕੰਘੀ ਆਦਿ ਨਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਵਾਲ ਰੱਖ ਲੈਦੀਆਂ ਹਨ?

ਉਤਰ:- ਇਕ ਚੰਗੀ ਕੌਮ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਨੀਂਹ ਹੇਠਾ ਤੋਂ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ ਨਾਂ ਕੀ ਉਪਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਵਲ। ਅਜ ਦੇ ਬੱਚੇ ਕਲ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਇਕ ਚੰਗੀ ਨੀਂਹ ਤੇ ਹੋਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ Vitamin D ਬਚਿੱਆਂ ਦੀ ਗਰੋਥ (Growth) ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਇਸੇ ਲਈ ਲੰਮੇ ਵਾਲ ਬਚਿੱਆਂ ਲਈ ਬਚਪਨ੍ਹ ਤੋਂ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਅਥਰਵ-ਵੇਦ ਦੀ ਗਵਾਹੀ

ਅਥਰਵ ਵੇਦ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ੀ ਕ੍ਰਿਗੂ ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

ਨਾਮਯ ਕੇਸ਼ਾਨ ਪ੍ਰਵਪੰਤਿ
ਨਾਰਸਿ ਤਾਂ ਛਾਮਾਅਨੇਤ।

ਅਥਰਵ ਵੇਦ ਦੇ ਰਚਨਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਅਨੁਭਵ ਉਲੀਕਿਆਂ ਸੀ:-

"ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ ਬੋਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲੰਮੇ ਲੰਮੇ ਵਾਲ
ਸਭ ਰਸਭਿੰਨੇ ਰੱਤੜੇ ਅਜਬ ਕਮਾਲ
ਓ ਵਿਧਾਤਾ! ਤੇਰੇ ਅਣਖੀ ਲਾਲ
ਧੰਨ ਤੇਰੀਆਂ ਫੌਜਾਂ, ਸੱਤ ਅਕਾਲ
ਹੁਣ ਨਾ ਸਾਡਾ ਹੋਸੀ ਕਦੀ ਜਵਾਲ"

(ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ)

ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ

20ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਖਾਲਸਾ ਸਜੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਲੇਡੀ ਮੈਕਮਿਲਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬੋਲਦਿਆ ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪਰਗਟ ਕਰਦੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ:

"My dear Sikh Gentleman, The Keshas of your head are not simply hair, these are those electric wires which attach you to the power house of mighty Guru Gobind Singh Ji and are the cultural Crown on the hairy head of Bharat mata"

ਆਵੋਂ! ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਠੋਸ ਚਾਰ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੀਏ।

1. ਬੇ-ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਯਾਰ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਕੇਸ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਕਦੀ ਵੀ ਖੰਡਨ ਨਾ ਕਰੇ।

2. ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਕੇਸ ਇਕ ਦਾਤ ਹਨ। ਕਾਇਨਾਤ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਜਾਣਬੁਝ ਕੇ ਕੀਤੀ ਹੈ।

3. ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤੀ ਭਰਪੂਰ, ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ, ਅੰਗ ਮਰਦਾਨਾ, ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਜਬ ਕਰ ਕੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਦੇ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਦਾਂ ਹੈ।

4. ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਰਹਿਬਰਾਂ ਦੀ ਯੱਕ ਦਿਲ ਗਵਾਹੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਲ ਜ਼ੀਨਤ ਤੇ ਅਜ਼ਮਤ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ।

□□□□

ਦਸਤਾਰ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ

ਦਸਤਾਰ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਵਾਰ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਬਸਤਰ। ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਲਈ ਫ਼ਾਰਸੀ ਲਫਜ਼ 'ਦਸਤਾਰਬੰਦ' ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਦਸਤਾਰਬੰਦੀ' ਵੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਰਸਮ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਉਤਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋਲੇ ਵਿੱਚ ਲਫਜ਼ 'ਦਸਤਾਰਾ' ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਦਸਤਾਰ ਲਈ।

ਦਸਤਾਰ ਸਿੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਬਾਹਰੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ। ਦਸਤਾਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਇਮਾਮਾ ਪੱਗ, ਪਗੜੀ, ਚਮਲ਼ਾ, ਸਾਫਾ, ਦੁਲਬੰਦ, ਚੀਰਾ, ਉਸ਼ਣੀਕ, ਟਰਬਨ, ਤੁਰਬਾਂਤੇ ਆਦਿ।

ਦਸਤਾਰ ਦੀ ਤਵਾਰੀਖ ਬਾਰੇ ਕਿ ਇਹ ਕਦੋਂ ਤੋਂ ਕਿਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਬਜਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਰਬ ਅਤੇ ਈਰਾਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਖ ਦਸਤਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਦਸਤਾਰ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪੁਰਾਤਨ ਇਜ਼ਤ ਆਬਰੂ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜਾਹੋ ਜਲਾਲ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਜੋਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ-ਦਰ-ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਸਾਡੇ ਤੱਕ ਪੁੱਜਿਆ ਹੈ। ਪੰਦਰਵ੍ਹੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਯੂਰਪ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦਸਤਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਪੈਗੰਬਰ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਸਿਰ 'ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਬੰਨਦੇ ਸਨ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਯਾਯਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਥਾਪਣ ਸਮੇ ਦਸਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਹਜ 'ਤੇ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਹੈ। ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਅਤੇ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਇਮਾਮੇਂ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ 'ਇਮਾਮਾ ਸ਼ਰੀਫ' ਸਬਜ਼ ਰੰਗ ਦਾ, ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਦੋ ਦਸਤਾਰਾਂ 'ਦਸਤਾਰ-ਏ-ਮੁਬਾਰਖ਼' ਸਾਂਦਲੀ ਰੰਗ ਦੀਆਂ, ਹਜ਼ਰਤ ਇਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਦੀ 'ਦਸਤਾਰ-ਏ-ਮੁਬਾਰਖ਼' ਜੋ ਤਹਿ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਬਦੁੱਲ ਕਾਦਰ ਜਿਲਾਨੀ (ਯਮਨ) ਦੀ ਸਿਲਕ ਦੀ ਦਸਤਾਰ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਸਰਸ਼ਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦੀਆਂ ਦਸਤਾਰਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਬਜ਼, ਸਾਂਦਲੀ ਅਤੇ ਚਿੱਟਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦਸਤਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ-ਦੀਦਾਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਹੈ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਸਵ੍ਹ-ਪ੍ਰੀਚੇ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਦਸਤਾਰ ਦਾ ਅਹਿਮ ਰੁੱਤਬਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਹੈ

ਕਿ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਰਹਿ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਣੀ ਹੈ।

"ਸਾਬਤ ਸੂਰਤਿ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰਾ"

(ਮਾਰੂ ਸੋਹਲੇ ਮ:੫)

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੂਹਰਾ ਦਸਤਾਰ ਦੁਮਾਲਾ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਫਤਹਿ ਦਾ ਡੰਕਾ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਹਉ ਗੋਸਾਈ ਦਾ ਪਹਿਲਵਾਨੜਾ॥
ਮੈਂ ਗੁਰਮਿਲਿ ਉਚ ਦੁਮਾਲੜਾ॥

(ਪੰਨਾ ੭੪)

ਸਿੱਖ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਮੁਜਸਮੇਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੋ ਨਿੱਬੜਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਰਮ, ਇਜ਼ਤ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਲਕਸ਼ ਸਾਫ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਢਾਡੀ ਅਬਦੁੱਲਾ ਅਤੇ ਨੱਥ ਮੱਲ ਨੇ ਜੋ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਛੇਵੇਂ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਦਾ ਬਾਖੂਬੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ:-

ਦੋ ਤਲਵਾਰੀ ਬਧੀਆਂ ਇਕ ਮੀਰੀ ਦੀ ਇਕ ਪੀਰੀ ਦੀ।
ਇਕ ਅਜ਼ਮਤ ਦੀ ਇਕ ਰਾਜ ਦੀ, ਇਕ ਰਾਖੀ ਕਰੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ।
ਹਿੰਮਤ ਬਾਹਾਂ ਕੋਟ ਗੜ੍ਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬਲਖ ਬਖੀਰ ਦੀ।
ਨਾਲ ਸਿਪਾਹੀ ਨੀਲ ਨਾਲ, ਮਾਰ ਦੁਸ਼ਟ: ਕਰੇ ਤਗੀਰ ਦੀ।
ਪਗ ਤੇਰੀ ਕੀ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ?

ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਛੇਵੀਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿਰ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ ਤਾਂ ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਾਗ ਬਧੀ ਨਿਜ ਸੀਸ
ਦਿਖ ਸਭ ਹੀ ਜਾਨੈ ਨਿਜ ਈਸ।੨੭॥

ਦਸਵੇਂ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਦੋਂ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਨਾਂ "ਦਸਤਾਰ" ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤਵਾਰੀਖ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਸ੍ਰੋਤ 'ਭਟ ਵਹੀਆਂ' ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁਕਮ ਹੈ:-

ਕੰਘਾ ਦੋਨਉ ਵਕਤ ਕਰ, ਪਾਗ ਚੁਨਹਿ ਕਰ ਬਾਂਧਈ।

(ਤਨਖਾਹਨਾਮਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ)

▪▪▪▪

350 ਸਾਲ

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ

ਦਾ ਬੋਲਾ

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋ ਹੀ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਤੇ

ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਦੀ ਮੋਹਰ ਕੇਸ

ਆਪਣੀ ਕੁਦਰਤੀ ਲੰਬਾਈ ਤਕ ਹੋਣ ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਹੀ ਹਨ। ਉਹ ਪ੍ਰਣ ਕਰਨ ਕਿ ਅਗੋ ਤੋ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨਹੀ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਇਹ ਪੂਰਬ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਹੈ।

July, 2014, 2000 Copies

S. DALIP SINGH
22, Green Enclave, Lohgarh Road,
Patiala Highway, Zirakpur,
Punjab-140603 (Mob.: 08427313197,09988952202)

ਅਗਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਤਾਬਚਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹਿਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਉੱਤੇ Return / ਵਾਪਸ ਭੇਜੋ, ਲਿਖ ਕੇ ਲੈਟਰ ਬਾਕਸ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਵੋ।

To,

Book Post

Designed & Printed at : Sidharth Media Printers # 24/9, Ind.Area, Ph.-II, Chd., Ph. : 94170-72466